

MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

KÄSKKIRI

25.02.2020 nr 33

**Programmi "Konkurentsivõimeline
ettevõtluskeskkond aastateks 2020–2023"
kinnitamine**

Riigieelarve seaduse § 20 lõike 4 alusel ning kooskõlas Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. aasta määrusega nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“

kinnitan programmi „Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond aastateks 2020–2023“ (lisatud).

(allkirjastatud digitaalselt)
Taavi Aas
majandus- ja taristuminister

(allkirjastatud digitaalselt)
Kaimar Karu
väliskaubandus- ja infotehnoloogiainister

KINNITANUD
 väliskaubandus- ja infotehnoloogiainister
 25.02.2020
 käskkirjaga nr 33

Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond

Programmi koostaja ja vastutaja	Majandusarengu osakond, majandusarengu asekanstler Siseturuosakond, siseturu asekanstler
Programmi eelnõu valmimise aeg	pp.kk.aaaa
Vormi sisu kasutamise selgitus	Vorm on abiks riigi eelarvestrateegia (RES) protsessi sisendina koostatava programmi dokumendi eelnõu koostamiseks. Programmi eelnõu kohandatakse RES-ist ja RE-st lähtuvalt. Programmi kinnitab minister käskkirjaga.

Sisukord

Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond	2
1. Programmi esileht	3
2. Sissejuhatus	4
3. Programmi juhtimiskorraldus	4
4. Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve	6
4.1. Programmi eesmärk	6
4.2. Programmi mõõdikud	6
4.3. Programmi eelarve	6
5. Olukorra lühianalüüs	7
6. MEEDE 1: Ettevõtluse ja innovatsiooni edendamine	8
6.1. Programmi tegevus 1. Ettevõtlusega alustamise ja ettevõtte arendamise soodustamine	9
6.2. Programmi tegevus 2. Arendustegevuse ja tootmisefektiivsuse tõstmise soodustamine	10
6.3. Programmi tegevus 3. Eksportitegevuse soodustamine ja kaubandustõkete vähendamine	13
7. MEEDE 2: Konkurentsivõimelise ettevõtlus- ja tarbimiskeskonna tagamine	15
7.1. Programmi tegevus 1. Turuosalistele tegutsemiseks soodsa ja usaldusväärse keskkonna tagamine 16	
7.2. Tegevus 2. Kaalutletud ja läbipaistev turu vajadustest lähtuv nõuete kehtestamine, toodete ja teenuste ohutuse ja nõuetele vastavuse tagamine	23
8. MEEDE 3: Konkurentsivõimelise turismikeskkonna kujundamine	25
8.1. Tegevus: Konkurentsivõimelise turismikeskkonna kujundamine	26

1. Programmi esileht

Tulemusvaldkond	Ettevõtlus ja innovatsioon
Tulemusvaldkonna eesmärk	Toetada Eestis arengule ja ekspordile orienteeritud, rahvusvaheliselt konkurentsivõimelist ja usaldusväärset majanduskeskkonda, kus ettevõtjatel on võimalus teenida rohkem tulu suure lisandväärtusega toodete ja teenuste eest ning sellega luua majanduskasv, mis jõuab kõigi Eesti elanikeni ¹
Valdkonna arengukava	Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020 ² Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020 ³
Programmi nimi	Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond
Programmi eesmärk	Eesti ettevõtluskeskkond on rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ja usaldusväärne ehk kõigi turuosalistega arvestav koht ettevõtte loomiseks ja arendamiseks ning toodete ja teenuste pakkumiseks. Siinsed ettevõtted on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised. Eesti on rahvusvaheliselt atraktiivne turismisihtkoht
Programmi periood	2020-2023
Peavastutaja (ministeerium)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM)
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Sihtasutus KredEx, Eesti Geoloogiateenistus, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, AS Metrosert, MTÜ Eesti Standardikeskus, SA Eesti Akrediteerimiskeskus.
Kaasvastutaja ministeerium ja selle valitsemisala asutused	Ei ole

¹ Riigi eelarvestrateegias 2018–2021 on TUV eesmärk „Tootlikkus töötaja kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes on tõusnud 80%-ni“, mis on käesolevas dokumendis mõeldik. https://online.le.ee/wp-content/uploads/2017/04/RES_2018-2021.pdf lk 21

² <http://kasvustrateegia.mkm.ee/>

³ <https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/3191/1201/3015/lisa.pdf>

2. Sissejuhatus

Programm põhineb suures osas Eesti ettevõtluse kasvustrateegial 2014–2020⁴ ning turismi osas kehtival turismi arengukaval⁵. Programmi eesmärk: Eesti ettevõtluskeskkond on rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ja usaldusväärne ehk kõigi turuosalistega arvestav koht ettevõtte loomiseks ja arendamiseks ning toodete ja teenuste pakkumiseks. Siinsed ettevõtted on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised. Eesti on rahvusvaheliselt atraktiivne turismisihtkoht.

Eesmärk on jõuda selleni, et Eesti ettevõtted teeniksid rohkem tulu kõrge lisandväärtusega toodete ja teenuste eest ning et Eesti tuntus turismisihtkohana kasvaks. Eesti ettevõtluskeskkond peab olema ettevõtjate suhtes vähekoormav ja kõigi turuosaliste suhtes usaldusväärne ning turul olevad tooted ja teenused ohutud. Arvestades programmis kõigi turuosaliste ja eri sektorite-valdkondadega, on programm terviklik. Selleks on vajalik ettevõtlus- ja innovatsioonipoliitika, tööstuspoliitika, turismipoliitika, kaubanduspoliitika, tooteohutuspoliitika, tarbijakaitsepoliitika ning iduettevõtluse valdkonna käsitlemine ühes strateegilises raamistikus.

Programmi tegevuste tulemusena on Eesti innovatsiooni- ja ettevõtluspoliitika oluliselt kasvanud Eesti elanike heaolu, parandanud Eesti lõimumist rahvusvahelise majandusega ning ettevõtete konkurentsivõimet. Eesti on programmi edukal elluviimisel: 1) lõimunud rahvusvahelisse ärikeskkonda ja atraktiivne reisisihtkoht; 2) spetsialiseerunud, usaldusväärne, kohanemisvõimeline; 3) atraktiivne julgetele ja tegusatele ettevõtjatele ning noortele talentidele; 4) rahvusvahelise äri ristteel tugevas EL-is; 5) usaldusväärne keskkond kõigile turuosalistele; 6) toetava ja proaktiivselt arengut juhtiva avaliku sektoriga riik.

3. Programmi juhtimiskorraldus

Programmi koostamine toimus Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (edaspidi MKM) majandusarengu ja siseturu valdkondade koondamisel ühiseks ettevõtluskeskkonna konkurentsivõime programmiks. Väliskaubandus- ja infotehnoloogiainister ja majandus ja taristuminister vastutab programmi elluviimise eest oma vastutusala ulatuses.

Programmi eest kaasvastutavad majandusarengu asekanstler, energeetika asekanstler ja siseturu asekanstler. Sisulise koostamise ja elluviimise korralduse eest vastutavad **majandusarengu osakond** (programmi tegevused: Ettevõtlusega alustamise ja ettevõtte arendamise soodustamine, Arendustegevuse ja tootmisefektiivsuse tõstmise soodustamine, Eksporditegevuse soodustamine ja kaubandustõkete vähendamine, Turuosalistele tegutsemiseks soodsa ja usaldusväärse keskkonna tagamine, Konkurentsivõimelise turismikeskkonna kujundamine) ja **siseturuosakond** (programmi tegevused: Eksporditegevuse soodustamine ja kaubandustõkete vähendamine, Turuosalistele tegutsemiseks soodsa ja usaldusväärse keskkonna tagamine, Kaalutletud ja läbipaistev turu vajadustest lähtuv nõuete kehtestamine, toodete ja teenuste ohutuse ja nõuetele vastavuse tagamine, Konkurentsivõimelise turismikeskkonna kujundamine). **Energeetikaosakond** vastutab maapõue poliitika kujundamise ja elluviimise korraldamise eest.

⁴ <http://kasvustrateegia.mkm.ee/>

⁵ <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/3191/1201/3015/lisa.pdf>

Valitsemisaladest on programmi koostamisse ja edaspidisesse rakendamisse kaasatud Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (edaspidi TTJA), Eesti Geoloogiateenistus, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (edaspidi EAS) ja MTÜ Eesti Standardikeskus, SA Eesti Akrediteerimiskeskus, AS Metrosert ja Sihtasutus KredEx (edaspidi KredEx).

Programm „Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond“ on seotud järgmiste tulemusvaldkondade ja vastavate programmidega:

- Ettevõtlus ja innovatsiooni tulemusvaldkonna Ehituse programm;
- Transpordi tulemusvaldkonna Transpordi programm;
- Infoühiskonna tulemusvaldkonna E-riigi ja sideturu arendamise programm ja Küberturvalisuse programm;
- Välis- ja Euroopa-Liidu poliitika tulemusvaldkonna Välispoliitika programm;
- Siseturvalisuse tulemusvaldkonna Siseturvalisuse ja Tõhusa päästevõimekuse tagamise programmid;
- Energeetika tulemusvaldkonna Energeetika programm;
- Tervise tulemusvaldkonna Terviseriskide ja Keskkonnatervise programmid;
- Teaduse tulemusvaldkonna Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni programm;
- Hariduse tulemusvaldkonna Digipöörde, Tööturu ja õppe tihedama seostamise, Üldharidus-, Kutseharidus-, Kõrgharidus-, Täiskasvanuhariduse, Noortevaldkonna programmid;
- Keskkonna tulemusvaldkonna Keskkonna kasutuse ja kaitse programm;
- Riigivalitsemise tulemusvaldkonna Riigi rahanduse, Halduspoliitika, Regionaalpoliitika ja Finantspoliitika programmid;
- Regionaalarengu ja maaelu tulemusvaldkonna Põllumajanduse ja maaelu programm;
- Tööturu tulemusvaldkonna Tööturuprogramm;
- Õiguskorra tulemusvaldkonna Usaldusväärse ja tulemusliku ühiskonna programm;
- Kultuuri tulemusvaldkonna Kultuuriprogramm;
- Spordi tulemusvaldkonna Spordiprogramm.

Programm on seotud järgmiste horisontaalsete teemadega:

- kliima ja keskkonnahoid – läbi ettevõtlusekeskkonna efektiivsemaks muutmise ja vastutustundlikkuse tegevuste on programmi mõju positiivne;
 - võrdsed võimalused – programmi tegevused ei mõjuta ühiskonna sotsiaalsete rühmade olukorda erinevalt;
 - infoühiskond – läbi info- ja kommunikatsioonitehnoloogia potentsiaali nutika kasutamise on programmi mõju positiivne;
 - regionaalareng – läbi Eesti kui terviku konkurentsivõime kasvu soodustamise ja kõigi piirkondade arengueelduste maksimaalsest ärakasutamist soodustavate tegevuste on programmi mõju positiivne;
- riigivalitsemine – läbi ühtse riigivalitsemise, kaasava ja teadmispõhise poliitikakujundamise, avalike teenuste kasutajasõbraliku osutamise põhimõtete rakendamise on programmi mõju positiivne.

Programmi seire toimub vähemalt kord aastas, mil toimub andmete jooksev ülevaatamine, et vajadusel asjakohaseid muutusi teha. Programmi täitmise kohta antakse aru igal aastal (so tulemusaruanne) valdkonna tulemusaruande koosseisus.

Programmi aluseks olevate strateegiliste dokumentide koostamisel on ulatuslikult konsulteeritud partneritega nii teistest avaliku sektori organisatsioonidest kui ka era- ja mittetulundussektorist.

4. Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

4.1 Programmi eesmärk

Eesti ettevõtluskeskkond on rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ja usaldusväärne ehk kõigi turuosalistega arvestav koht ettevõtte loomiseks ja arendamiseks ning toodete ja teenuste pakkumiseks. Siinsed ettevõtted on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised. Eesti on rahvusvaheliselt atraktiivne turismisihtkohana.

4.2 Programmi mõõdikud

Programmi peamine mõõdik tulenevalt programmi eesmärgist on tootlikkuse tõstmine 80%-ni EL keskmisest, kuid sellele sekundeerivad ka teised mõõdikud (vt Tabel 1).

Tabel 1. Programmi mõõdikud

Mõõdik, sh allikas	Algtase (2018)	Sihttase 1 (2020)	Sihttase 2 (2021) ⁶	Sihttase 3 (2022)	Sihttase 4 (2023)
Tööjõutootlikkus EL keskmisest Allikas: OECD	74,7% (2017)	80%	80%	80%	80%
Eesti positsioon maailma konkurentsivõime edetabelis Allikas: WEF	32	25	25	25	25
Eesti osatähtsus maailma kaubanduses Allikas: WTO	0,092% (2017)	0,11	0,11	0,11	0,11
Erasektori T&A kulutuste osakaal SKPs Allikas: Statistikaamet	0,61% (2017)	2%	2%	2%	2%

4.3. Programmi eelarve

Tabel 2. Programmi eelarve

Eelarve jaotus	2020	2021	2022	2023
Kulud	133 922 422	134 434 504	109 526 241	55 397 542

⁶ Programmi mõõdikute sihttasemed aastateks 2021-2023 uuendatakse pärast uue arengukava heakskiitmist.

sh välistoetused ja kaasrahastus	94 035 611	85 942 987	62 553 834	28 408 733
investeeringud	499 462	458 334	479 167	479 167
sh välistoetused ja kaasrahastus	41 128	0	0	0
Mitterahalised kulud	281 926	247 947	234 842	233 361
Programmi kulude eelarve kokku	134 204 348	134 682 451	109 761 083	55 630 903
Programmi eelarve kokku (kulud+investeeringud)	134 703 810	135 140 785	110 240 250	56 110 070

5. Olukorra lühianalüüs

Eesti ettevõtluskeskkond on üldjoontes ettevõtjasõbralik, omades samas märkimisväärset paranemispotentsiaali, et saada suurepäraseks kõikidele siin tegutsevatele ettevõtjatele. Riigi ja EL poolt seatud nõuete täitmist tuleb näiteks tehnoloogia arengut ära kasutades ettevõtetele vähem koormavaks muuta ning automatiseerida efektiivsuse eesmärgil ettevõtete majandustegevust ja aruandlust, sh liikuda reaalamajanduse suunas. Eestis on probleemiks ka see, et valdavalt ei analüüsita põhjalikult õigusloome mõju ettevõtetele ega hinnata regulatsioonide proportsionaalsust.

Maksusüsteem sisaldab mitmeid ettevõtluse vaatepunktist positiivseid omadusi, samas pakkudes võimalusi edasisteks arenguteks. Ka on välja arenenud toimiv ettevõtluse tugistruktuur. Oluline on Eesti rahvusvahelise maine parandamine, mis seostub otseselt ka jätkuva majanduskasvu tagamiseks vajalike investeeringute riiki meelitamisega. Selleks, et ettevõtjatel oleks lihtne äri alustada ja arendada, on vajalik nii soodsa kui ka stabiilse majanduskeskkonna olemasolu ja ka võimaluste loomine oma toodete ja teenuste potentsiaali hindamiseks turunõuetest lähtuvalt. Lisaks on oluline, et Eesti ettevõtlus- ja õiguskeskkond kohandub uutele ärimudelitele ja toodete/teenustele lähtuvalt vastutustundliku ettevõtluse põhimõtetest ja turuosalistel on usaldus nii Eesti ettevõtluskeskkonna kui ka turul pakutavate toodete ja teenuste vastu ning see loob kuvandi ka väljapoole Eestit.

Samas iseloomustab Eesti ettevõtjaskonda mitu olulist strateegilist nõrkust, mis suures plaanis pärsvivad tootlikkust ning rahvusliku rikkuse kasvamist. Liiga paljusid ettevõtjaid ilmestab vähene ambitsioonikus nii tootearenduses kui ka pürgimises välisturgudele. Samuti vajab parandamist juhtimiskvaliteet ning tõstmist efektiivsus. Kitsaskoht on ka vähene ettevõtjate omavaheline koostöö eksporditurgudel, kus see on Eesti mahtude väiksuse tõttu ekspordi õnnestumiseks sageli hädavajalik. Ka ettevõtjate koostöö tihedus ja sisukus teadusastutustega on vähene. Siinne rahvusvaheline e-kaubandus on alles arengufaasi keskel. Varasemalt läbi viidud uuringutulemused kinnitavad, et e-eksport (sh e-kaubandus) on Eesti ettevõtjatele suhteliselt uus valdkond ja teadlikkus, kuidas e-eksporti edukalt teha, on veel üsna madal.

Oluline murekoht on inimressurs, täpsemalt töötajate teadmised ja oskused. Siinkohal on võtmeküsimus hariduse sisu vastavus tööturul nõutavale, mis on kriitiline tegur hõive parandamiseks ning lisandväärtuse ja tootlikkuse kasvatamiseks. Kuna Eesti majandus on tihedalt lõimunud Euroopa Liidu (edaspidi EL) ning maailmamajandusega, mõjutab meid väliskeskkond. Kindlasti on märkimisväärne oht majanduskasvu pidurdumine või võimalik kahanemine meie peamiste kaubanduspartnerite hulgas. Seda riski saab mõneti minimeerida programmis ekspordile suunatud meetmete abil, kuid suures plaanis on selline olukord käsitletav vääramatu jõuna. Samas on teravalt tunda palgasurvet, mis ühest küljest sunnib ettevõtjaid efektiivsusele, teisalt aga raskendab sobiva tööjõu leidmist. Lähedus jõukatele turgudele on aga selge konkurentsieelis, mida saab ära kasutada.

Kaubandustõkete vähendamiseks EL siseturu suunal ja ka kolmandate riikidega on ühelt poolt oluline arvestada teenuste sektoriga, mis on sisendina läbi põimunud tööstuse ja tootmise valdkonnaga ning on lahutamatu osa digimajandusest ja innovatsioonist. Täielik EL teenuste direktiivi rakendamine tooks kaasa 2% suuruse EL SKP ning 9% tootlikkuse tõusu⁷. Mitte-toimiv teenuste piiriülene osutamine mõjutab negatiivselt Eesti tootmist ja toodete kaubandust. Teiselt poolt on teadlikkus sihtriigi nõuetest ja Euroopa Komisjoni poolt loodud võimalustest väliskaubanduse osas üheks osaks kaubandustõkete vähendamisel. Vähene teadlikkus võib olla takistuseks, et Eesti ettevõtted ei kasuta olemasolevat infot kaubanduslepingutest, Euroopa Komisjoni veebipõhisest turulepääsu andmebaasist jne lisainfona strateegiliste otsuste langetamisel.

Programmis on eraldi meede, mis keskendub turismipoliitikale, sest turism on arenev ja kasvav majandusharu kogu maailmas ning vastavat suundumust toetavad maailma rahvastiku suurenemine ja elatustaseme tõus. Turismisektor on Eesti majandusele olulise mõjuga, olles otseses seoses transpordi, kaubanduse, teeninduse, loomemajanduse, hariduse, maaelu ja regionaalarenguga. Koos kaudse mõjuga annavad turism ja turismiga seotud tooted ning teenused hinnanguliselt ca 7,8%⁸ kogu Eesti SKP-st ning näitaja on kasvutrendis. Turism mõjutab ekspordi ja investeeringute kasvu, toetab tööhõivet ja arengut regioonides. Maailma kontekstis on Eesti tuntus nii üldiselt kui ka reisi sihtkohana siiski madal. Eesti turismisektor on suures osas sõltuv välisnõudlusest ning välituristidest valdava osa moodustavad lähiriikide lühiajalisi reise tegevad külastajad (2 ööpäeva). Turismi valdkonnas tuleb pingutada selle nimel, et Eesti oleks eristuv, ligipääsetav, rahvusvaheliselt tuntud ja konkurentsivõimeline turismisihtkoht. Väliskülastajate arvu kasvu asemel on edaspidi vajalik enam keskenduda turismi kogutulu kasvule ja lisandväärtusele eelkõige kõrgemat tulu toova, Eestile unikaalseid kultuuriväärtusi, -tooteid ja teenuseid hindava külastajasegmendi ligimeelitamise kaudu, pidades samas silmas kasvu tasakaalustatust ja jätkusuutlikkust.

Programmis on väljatoodud kitsaskohtade lahendamine ja täiendavate võimaluste loomine läbi aktiivse inimressursi kvaliteedi kasvu panustamise, uudsete ärimudelite juurutamise, arendustegevusse investeerimise, mitmepoolse koostöö soodustamise, talendipoliitika loomise ning ettevõtluskeskkonna igakülgse arendamise. Põhjalikumalt käsitletakse temaatilisi väljakutseid ja neile vastamist, sh mõõdikuid igas peatükis eraldi.

Väljapakutud lahendused, tegevused ja toimingud kumuleeruvad peamise eesmärgina, milleks on kujundada Eestist rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ja usaldusväärne ehk kõigi turuosalistega arvestav koht ettevõtte loomiseks ja arendamiseks ning toodete ja teenuste pakkumiseks, mille tulemusena siinsed ettevõtted on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised. Lisaks on eesmärk tagada Eesti rahvusvaheline atraktiivsus turismisihtkohana.

6. MEEDE 1: Ettevõtluse ja innovatsiooni edendamine

Meetme eesmärk: Eesti on ambitsioonikate äriideede kasvulava ning siinsed ettevõtted toodavad kõrge lisandväärtusega tooteid ja teenuseid.

Tabel 3. Meetme 1 mõõdikud

Mõõdik, sh allikas	Algtase (2018)	Sihttase 1 (2020)	Sihttase 2 (2021)	Sihttase 3 (2022)	Sihttase 4 (2023)
--------------------	-------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

⁷ Copenhagen Economics, „Making EU trade in services work for all“, lk. 22

⁸ Turismi satelliitartvepidamise näitajad 2014.a kohta (Statistikaamet 2018).

Tunnitootlikkus eurotsooni keskmisest jooksevhindades	56,3%	65%	65%	65%	65%
Allikas: OECD					

1.1. Programmi tegevus 1. Ettevõtlusega alustamise ja ettevõtte arendamise soodustamine

Programmi tegevuse oodatav tulemus: Eesti elanikud on ettevõtlikud ja ettevõtted ambitsioonikad.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada EAS ja KredEx.

Peamised väljakutsed, mida tegevuse all adresseeritakse:

- ettevõtlusalaste teadmiste kasvatamine: GEM uuringu andmetel on Eestis ettevõtlusaktiivsuse määr kõrge, kuid ellujäämismäär madal. Ettevõtlusaktiivsuse määra poolest on Eesti endaga sarnaste riikide keskmisega võrreldaval tasemel. Varase faasi ettevõtete ellujäämismäär on aga Eestis võrdlusgruppide keskmistest oluliselt madalam⁹;
- innovaatiliste ja kiirelt kasvavate ettevõtete juurdekasv: ettevõtete kasvootuste näitajateks võib vaadelda ettevõtjate hinnanguid töötajate arvu kasvule ning rahvusvahelist ambitsiooni. Kui rahvusvahelistumise taseme poolest on Eesti sama arengutasemega riikide grupi keskmisel tasemel, siis ootused kõrgele töötajate arvu kasvule (st viie aasta jooksul rohkem kui 10 töötajat ja enam kui 50% kasvu) on Eestis varase faasi ettevõtjate puhul madalamad, jäädes alla ka Läti ja Leedu vastavatele näitajatele¹⁰;
- ettevõtlusega alustamine on ettevõtjate jaoks sundolukord, mitte turuvõimaluste ärakasutamine: kuigi 13% Eesti tööealisest elanikkonnast on seotud ettevõtlusega, on üksnes pisut enam kui kolmandik neist langetanud otsuse turuvõimaluste kasutamiseks. Ülejäänud kaks kolmandikku on teinud selle otsuse sundolukorras ehk ettevõtlusega alustamine oli ainus võimalus elatise teenimiseks¹¹. Kirjeldatud olukord on muuhulgas tingitud vajakajäämistest koolide ettevõtlusõppes – võrreldes teiste Euroopa riikidega ei soodusta Eesti koolisüsteem ettevõtlusega seotud teadmiste, oskuste ja hoiakute väljakujunemist ja mitmekülgset arendamist;
- Eesti ettevõtete juhtimisvõimekus on madal ning planeerimishorisont lühike: Eesti ettevõtete juhtimine on ühetaoline ning vähe pööratakse tähelepanu valdkondlikule eripärale ja ettevõtte suurusele. Paljudes ettevõtetes täidab tegevjuht nii ekspordi-, turundus- kui ka disainijuhi ülesandeid. Vaja on maailma mõistes kõrge kvalifikatsiooniga spetsialiste, et ettevõtte liiguks väärtusahelas kõrgemale positsioonile. Eriti suur probleem on Eesti ettevõtete suutmatust töötada välja globaalselt edukaid kaubamärke. Ehkki ettevõtted on teadvustanud planeerimise vajadust, tehakse valdavalt siiski lühiajalisi plaane. Samuti on madal ettevõtete võimekus sektorispetsiifiliste juhtimispraktikate rakendamisel¹².

Programmi tegevuse mõõdikud

⁹ Varase faasi ettevõtete ellujäämismäär defineeritakse järgmiselt: väljakujunenud ettevõtjate % / varase faasi ettevõtjate %. Vt GEM Globaalne ettevõtlusmonitooring 2012 Eesti raport, www.arengufond.ee

¹⁰ GEM Globaalne ettevõtlusmonitooring 2012 Eesti raport

¹¹ The Small Business Act Factsheet: Estonia, Euroopa Komisjon, 2011

¹² Eesti Juhtimisvaldkonna uuring, Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool ja OÜ EBS Education, 2011

Tabel 4. Ettevõtlusega alustamise ja ettevõtte arendamise soodustamine

Möödik, sh allikas	Algtase (2016)	Sihttase 1 (2020)	Sihttase 2 (2021)	Sihttase 3 (2022)	Sihttase 4 (2023)
Kolm aastat varem loodud ettevõtete arv, mille käive on suurem kui 125 000 € (kolme aasta keskmisena) Allikas: Äriregister	1291	1600	1600	1600	1600
Ettevõtete arv, kus töötab vähemalt 20 töötajat Allikas: Statistikaamet	3615	4000	4000	4000	4000

Programmi tegevust toetavad teenused

MKM, majandusarengu osakond:

1. Uusettevõtluse tekkimist ja kasvamist soodustav poliitikakujundus

Teenus hõlmab uute ettevõtete tekkimiseks ja nende edasiseks kasvamiseks soodsa kasvupinnase loomist, ambitsioonikate äriideede juurdevoolu suurendamist, ambitsioonikate ärimudelite loomise ja rakendamise soodustamist, alustavate ettevõtete kapitali kättesaadavuse suurendamist ning kvaliteetse ettevõtlusõppe kujundamisse panustamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise ja riiklike toetustega sekkumisloogika koostamise.

2. Uusettevõtluse tekkimist ja kasvamist soodustav riiklik tugi EASi ja KredExi kaudu.

Teenuse alla on koondunud tagastamatute toetuste skeemid, mida rakendab EAS, nagu starditoetus ning Startup Estonia programm ja kiirendid, mida rakendab Kredex.

1.2. Programmi tegevus 2. Arendustegevuse ja tootmisefektiivsuse tõstmise soodustamine

Programmi tegevuse oodatav tulemus: Eesti ettevõtted toodavad efektiivselt kõrge lisandväärtusega tooteid ja pakuvad innovaatilisi teenuseid.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada EAS ja Sihtasutus KredEx ning Eesti Riiklik Geoloogiateenistus.

Peamised väljakutsed, mida tegevuse all adresseeritakse:

- ettevõtete arendustegevuse võimekuse tase: võrreldes kõrgema tootlikkusega riikidega on Eesti ettevõtete võimekus läbi viia arendustegevust madal¹³. T&A kulutusi deklareerinud ettevõtete arv on vähenenud (samas kui T&A kulude kogumaht on püsinud suuremate muutusteta). Majanduse konkurentsivõime tõstmiseks peaks aga nii T&A-sse investeerivate ettevõtete hulk kui ka kogumaht suurenema. Samas pakub näiteks IKT sektor olulisi võimalusi tootlikkuse suurendamiseks nii tootmis- kui teenussektorites ning disaini kasutamine viib uute ja kvaliteetsete, inimeste vajadustest lähtuvate, majanduslikult ning ökoloogiliselt elujõuliste toodete ja teenuste väljatöötamiseni;

¹³ Kõigist VKEdest tegi T&A kulused ainult 2,4% (Statistikaameti 2011. a andmetel)

- uuendustegevuses kasvav tulu: 17,36% Eesti VKEdest on tegelenud toote- või protsessiuuendustega, 15% on viinud sisse muudatusi turunduse- või organisatsioonijuhtimise vallas ning 15,8% neist on saanud kirjeldatud uuendustega hakkama ettevõtte oma jõududega. Eesti innovaatorid jäävad nii neis aspektides kui ka uutest toodetest ja teenustest saadava käibe kasvu osas alla oma Euroopa partneritele (Eestis 10,5%, ELis keskmiselt 13,23%)¹⁴;
- uuendusala koostöö T&A asutustega: aastatel 2014–2016 tegi innovatsioonikoostööd 53% tehnoloogiliselt innovaatilistest ettevõtetest. Samas teevad Eesti ettevõtted suhteliselt vähe innovatsioonialast koostööd T&A asutustega – olulisemad innovatsioonipartnerid on kontserni teised ettevõtted, erasektori ettevõtted ning seadmete, masinate ja tarkvara tarnijad, kliendid ja samasse kontserni kuuluvad ettevõtted. Ainult 11% ettevõtetest on teinud koostööd Eesti ülikoolidega, üksikud ettevõtted ka ülikoolidega Euroopas ja väljaspool Euroopat¹⁵;
- efektiivne tootmine ja teenuste pakkumine: Eesti tootmisettevõtete olulisemaid väljakutseid on tootmisjuhtimise parandamine – ettevõtjate hinnangul on ettevõtetes tihti problemaatiline tootmisprotsessi jälgimine ja tootmisseadmete ressursi kasutamine. Paljudel juhtudel ei ole süstemaatiliselt tegeletud olemasolevate seadmete tootmisvõimsuse maksimaalse rakendamisega ning tööjõu tõhusa kaasamisega¹⁶;
- loodusressurssid, eriti maapõueressursside: informatsiooni kogumiseks ja nende kasutuselevõtuks ning maksimaalseks väärimiseks vajalikke uurimistöid tehakse mahus ja suundades, mis tagavad piisava teadmisaasi. Teadmisaasi suurendatakse eelistatult majandusliku potentsiaaliga maapõueressursside valdkondades;
- maapõueressursside majandamine: arvestatakse sotsiaalmajandusliku olukorraga ning leevendatakse seonduvaid negatiivseid mõjusid;
- maapõueressursside kasutuse suunamine: tagatakse ringmajanduse põhimõtetest lähtuvalt ressursside võimalikult suure lisandväärtusega ning säästlik kasutamine minimaalsete kadude ja minimaalsete jäätmetega. Tagatakse tõhus ressursikasutus;
- maapõuealase info kogumine, säilitamine ja kättesaadavus: korraldatud parimal moel ja on põhjendatud ulatuses avalikult kättesaadav;
- maapõue kasutamise korraldus ja ruumiline planeerimine toimivad kooskõlas.

Programmi tegevuse mõõdikud

Tabel 5. Arendustegevuse ja tootmisefektiivsuse tõstmise soodustamine

Mõõdik, sh allikas	Algtase (2016)	Sihttase 1 (2020)	Sihttase 2 (2021)	Sihttase 3 (2022)	Sihttase 4 (2023)
Erasektori T&A kulutuste osakaal SKPst	0,61 % (2017)	2%	2%	2%	2%
Allikas: Statistikaamet					

¹⁴ The Small Business Act Factsheet: Estonia, Euroopa Komisjon, 2017

¹⁵ Statistikaameti pressiteade 18.04.2018 „Eesti ettevõtteist peaaegu pooled peavad end uuendusmeelseks“ <https://www.stat.ee/pressiteade-2018-041>

¹⁶ Tootmisjuhtimise operatiivtasandi uuring, Tallinna Tehnikaülikool, 2011

Müügitulu uutest või oluliselt muudetud toodetest või teenustest (suhe kogu müügitulusse) Allikas: Statistikaamet	11,2% (2016)	18%	18%	18%	18%
--	-----------------	-----	-----	-----	-----

Programmi tegevust toetavad teenused

MKM, majandusarengu osakond:

1. Ettevõtete arendusvõimekuse tõstmist soodustav poliitikakujundus

Teenus hõlmab ettevõtete arendusvõimekuse tõstmist ja ettevõtete motiveerimist arendusprojektidega alustama, lisaks arendustegevuse tulemuslikkuse tõstmisele kaasa aitamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise ja riiklike toetustega sekkumisloogika koostamise.

2. Ettevõtete arendusvõimekuse ja efektiivsuse suurendamist ning tootmist soodustav riiklik tugi EASi ja Kredexi kaudu

Teenuse alla on koondunud tagastamatute toetuste skeemid, mida rakendab EAS ning finantsinstrumendid, mida rakendab Kredex. EASi vastavad toetuskeemid on näiteks tehnoloogia arenduskeskuste toetuskeem, innovatsiooni- ja arendusosakud, tööstuse tootearendustoetus ja tööstuse digitaliseerimise toetused. Kredexi instrumendid on näiteks tööstuslaen ja krediidikindlustused.

3. Ettevõtete efektiivsust soodustav poliitikakujundus

Teenus hõlmab ettevõtete tootmisefektiivsuse parendamist, muu hulgas tootlikkuse tõstmist IKT ja teiste võtmetehnoloogiate kaasabil läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise ja riiklike toetustega sekkumisloogika koostamise.

4. Ettevõtete efektiivsuse suurendamise riiklik tugi EASi kaudu

Anda EASile vahendid ettevõtete efektiivsuse suurendamiseks ette nähtud poliitikameetmete rakendamiseks.

MKM, energeetikavaldkond:

5. Maapõue poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine

Teenus hõlmab maapõueressursside uurimise ja kasutamise administreerimise korrastamist, maavarade kasutamise arengustrateegiate väljatöötamist ning uurimis- ja arendustegevuse tulemuslikkuse tõstmisele kaasa aitamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise. Olulise osa moodustab teenusest geoloogilise uuringu ja maavara kaevandamislubade menetluse käigus riigi huvi määratlemise ja vajadusel Vabariigi Valitsusele vastavate materjalide ettevalmistamine. Samuti sisaldab teenus eelpoolnimetatud tegevuste toel maapõue uuringutega tegelevate riigiasutuste ja ettevõtete motiveerimist uuringu- ja arendusprojektidega alustama ning ühiskonna teadlikkuse tõstmist.

Eesti Riiklik Geoloogiateenistus:

6. Laboriteenuste osutamine

EGT katselabori peamine eesmärk on toetada asutuse muid tegevusi (põhjavee ja maavarade uuringud ning maavarade kaevandamisega seotud keskkonnauuringud). Lisaks oma tegevuste toetamisele võib EGT katselabor, vastavalt direktori kehtestatud hinnakirjale, osutada teenust ka väljaspoole, kui selleks leidub parajasti ressursi ja vajadust.

7. Ekspertarvamuste koostamine, konsultatsioonide andmine, valitsusasutuste maapõuealane nõustamine

Teenus sisaldab suunatud eesmärgipäraste geoloogiliste uuringute läbi viimist, valitsusasutuste nõustamist maapõue ressursside uurimise ning haldamisega seotud küsimustes ning nõustamist maapõuepoliitika kujundamisel.

8. Avalikkuse maapõuealase teadlikkuse tagamine

Teenus hõlmab avalikkuse maapõuealast teavitamist, statistiliste ülevaadete ja trükiste koostamist ning levitamist. Olulise osa teenuse sisust moodustab regulaarne maapõueressursside uurimise ning rakendamise tutvustamise alaste teavitussürituste läbiviimine ja korraldamine.

9. Maapõueinformatsiooni kogumine, süstematiseerimine, haldamine ja avalikustamine

Teenuse alla on koondunud maapõue geoloogiline kaardistamine ja teemakaartide koostamine ning uuringute ja puursüdämike materjali kogumine, süstematiseerimine, säilitamine; samuti hõlmab teenus geoloogilise informatsiooni avalikuks kasutuseks kättesaadavaks tegemist.

10. Maapõueressursside kasutuselevõtu ja väärimise võimaluste uuringud

Teenus sisaldab konkreetseid maavarauuringuid ning nendega kaasnevaid geofüüsikalisi, hüdrogeoloogilisi, keskkonnageoloogilisi ja meregeoloogilisi uuringuid. Lisaks võib teenus sisaldada analüüse ja hinnanguid, mis kaasnevad konkreetsete maavaragruppide võimaliku kasutuselevõtu ja väärimisega.

11. Maapõue valdkonna seirete ja uuringute läbiviimine

Teenus hõlmab geoloogilisest keskkonnast tuleneva riskiga seotud uuringuid; veevarude uuringuid; põhjavee kvaliteedi uuringuid; põhjaveekogumite seisundi uuringuid; põhjaveeseireid; mereranniku seiret; seismoseiret; radooniseiret ning vajadusel seireandmete interpreteerimist ja nende baasil põhjendatud soovitude ja arengutsenaariumide koostamist.

1.3. Programmi tegevus 3. Eksporditegevuse soodustamine ja kaubandustõkete vähendamine

Programmi tegevuse oodatav tulemus: Eesti ettevõtted on aktiivsed eksportijad

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada EAS ja KredEx.

Peamised väljakutsed, mida tegevuse all adresseeritakse:

- kitsas ekspordibaas: Eesti ettevõtete ekspordivõimekus on tugevalt polariseerunud – 100 suurimat eksportivat ettevõtet annavad kokku ca kolmandiku kogu Eesti toodete ja teenuste ekspordi kogukäibest¹⁷;

¹⁷ Statistikaamet, 2017a. andmed

- eksport kui strateegiline tegevus: ettevõtete probleemid on napid turundusoskused, nõrk kontaktvõrgustik välisurgudel ning vähene arendustöö ja pikaajalise planeerimise võime;
- ettevõtete vähene ekspordialane koostöö: Eesti ettevõtted loevad oma suurimateks koostööpartneriteks kliente, tarbijaid ja tarnijaid¹⁸. Eesti ettevõtetest on 2016. aasta andmetele tuginedes 91% mikroettevõtted, kellel napib vahendeid ekspordi- ja välisurunduse arendamiseks – küll aga oleks võimalik neid tegevusi ellu viia omavahelises koostöös;
- ekspordipiirkondade piiratus ja sellest tulenev tururiskide vähene hajutus: Eesti peamised ekspordipartnerid on Skandinaaviariigid, Baltiiriigid ja Venemaa. 2017. aastal oli Eesti suurim ekspordipartner Soome (16% Eesti koguekspordist), järgnesid Rootsi (13%) ja Läti (9%). EL riikide osatähtsus Eesti koguekspordis oli 2017. aastal 72%¹⁹;
- teenuste ühtse turu ebarahuldav toimimine: teenuste ajutist piiriülest osutamist ja asutamist pärsivad regulatiivsete ja administratiivsete nõuete rohkus, nõuete kohta adekvaatse info kättesaadavuse ning haldustoimingute keerukus. Selles olukorras on piiriüleselt laienemine teenuseosutajatele ebamõistlikult aeganõudev ja kulukas protsess, seda eriti väikese ja keskmise suurusega ettevõtjatele;
- Eesti ettevõtjate huvide kaitse EL kaubanduspoliitikas: Eesti ettevõtjate ekspordi takistab nii sihtriigis rakendatavate nõuete rohkus kui ka vähene teadlikkus neist nõuetest. Samuti ei ole Eesti ettevõtjad tihti teadlikud olemasolevate vabakaubanduslepingutega pakutavatest võimalustest;
- EL ühtse kaubanduspoliitika praktiline rakendamine: tihti kaasnevad EL tasandil langetatud rakenduslikud ülesanded, näiteks eelseiredokumentide ja kvoodilubade väljastamine importivatele ettevõtetele.

Programmi tegevuse mõõdikud

Tabel 6. Eksporditegevuse soodustamine ja kaubandustõkete vähendamine

Mõõdik, sh allikas	Algtase (2018)	Sihttase 1 (2020)	Sihttase 2 (2021)	Sihttase 3 (2022)	Sihttase 4 (2023)
Eksportööride arv suureneb* Allikas: Statistikaamet	16062	17164	17609	18054	18498
Eesti toodete ekspordihind kasvab kiiremini kui Euroopas keskmiselt (vahemikus 2014–2020) Allikas: Eurostat	-6%	>EL	>EL	>EL	>EL
Kaubandustõkked EL siseturul ja kolmandate riikidega on vähenenud Allikas: EC consumers conditions scoreboard	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah

¹⁸ Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused, Praxis, 2012

¹⁹ Statistikaamet, 2017a. andmed

Ettevõtjate osakaal, kes on e-kaubanduse kaudu EL-i riikidesse müünud Allikas: Statistikaamet	6,9 (2016)	10,0	12,0	14,0	16,0
Ettevõtjate osakaal, kes on e-kaubanduse kaudu teistesse riikidesse müünud (v.a EL) Allikas: Statistikaamet	3,2 (2016)	7,0	8,0	9,0	10,0

*Mõõdiku sihttase on juba saavutatud, uut taset ei ole veel kokku lepitud, kuivõrd kehtiv tasemete allikaks olev ettevõtluse kasvustrateegia. Hetkel kehtiv sihttase on 15700.

Programmi tegevust toetavad teenused

MKM, majandusarengu osakond:

1. Uutele turgudele sisenemist soodustav poliitikakujundus

Teenus hõlmab eksportivate ettevõtete arvu kasvule kaasa aitamist, uutele turgudele sisenemise oskuste parendamist, ettevõtjate eksporditegevuse hoogustamisele kaasa aitamist, ekspordikoostöö soodustamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise ja riiklike toetustega sekkumisloogika koostamise.

2. Uutele turgudele sisenemist soodustav riiklik, sh ekspordi riiklik tugi ja Eesti kui innovaatilise riigi kuvandi loomise toetamine EASi ja KredExi kaudu

Teenuse alla on koondunud tagastamatute toetuste skeemid, mida rakendab EAS ning finantsinstrumendid, mida rakendab Kredex. EASi vastavad toetuskeemid on näiteks eelnõustamine välisurgudele sisenemiseks, ühisstendidega osalemine välismessidel, sihtturu seminarid, välisesindajate nõustamisteenus. Kredexis on vastavad instrumendid näiteks ekspordilaen ja krediidikindlustused (nt eksporditehingu kindlustus).

MKM, siseturuosakond:

3. Kaubandus- ja teenustekaubanduse poliitika kujundamine

Teenus hõlmab kaupade ja teenuste ekspordi toetava poliitikaraamistiku kujundamist EL ühtses kaubanduspoliitikas ja siseturu arengutes aktiivse kaasa rääkimisega. Eesti ettevõtjate huvisid edendatakse ennekõike valdkondlike analüüside, partnerite kaasamise ja sellest tulenevalt valdkonna strateegiliste suundade kavandamise kaudu. Seejuures tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades sisulise panustamisega.

4. Tööstustoodete litsentside väljastamine

Tööstustoodete litsentside väljastamisega seotud menetlustoiminguid.

MEEDE 2: Konkurentsivõimelise ettevõtlus- ja tarbimiskeskonna tagamine

Meetme eesmärk: Eesti on hinnatud koht ettevõtluseks ja sellesse investeerimiseks ning siinne tarbimiskeskond on konkurentsivõimeline.

Tabel 7. Meetme 2 mõõdikud

Mõõdik, sh allikas	Algtase (2018)	Sihhtase 1 (2020)	Sihhtase 2 (2021)	Sihhtase 3 (2022)	Sihhtase 4 (2023)
Eesti positsioon Doing Business edetabelis Allikas: World Bank	16	15	15	15	15
Eesti positsiooni säilitamine EL jaekaubanduse piirangute indeksis Allikas: EC single market scoreboard	#1	#1	#1	#1	#1
OECD Eesti teenuskaubanduse piirangute indeks on sektorite lõikes paranenud (STRI) Allikas: OECD	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
E-kaubanduse osakaal SKPst Allikas: Statistikaamet	1%	>1%	>1%	>1%	>1%
Burden of Government Regulation (indeks) Allikas: World Economic Forum	4,09 (2016)	>4	>4	>4	>4

1.4. Programmi tegevus 1. Turuosalistele tegutsemiseks soodsa ja usaldusväärse keskkonna tagamine

Programmi tegevuse oodatav tulemus: Ettevõtted ja tarbijad hindavad Eestit tegutsemiskeskonnana kõrgelt ja usaldusväärseks

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada EAS ja KredEx ja TTJA.

Peamised väljakutsed, mida tegevuse all adresseeritakse:

- kapitaliturgude arendamine: ettevõtjad hindavad erinevate arenguetappide finantseerimisvõimaluste olemasolu jätkuvalt problemaatiliseks, sellisel seisukohal on 34% ettevõtjatest²⁰. Ettevõtjate võimetus väliseid finantseerimisallikaid (lisaks pankadele ja tutvusringkonnale) kasutada on piiratud. Era- ja riskikapitali investeeringud on samas viimastel aastatel väga jõudsalt kasvanud, 2017. aastal võrreldes 2016. aastaga suurenes Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsiooni (EstVCA) liikmete investeeringute maht 385% (74 miljoni euron). Hästi on käivitunud Balti Innovatsioonifond (BIF). Samas on arenguruumi küllaga, et soodustada mahukamat, sh kõrgtehnoloogilise arendustegevusega tegelevate ettevõtete ligipääsu kapitalile;
- arendusmahukate välisinvesteeringute kaasamine: Eesti on seni käitunud investeeringute vastuvõtmisel peamiselt reaktiivselt, mistõttu ei ole maksimaalselt ära kasutatud investeeringute kõrgemat lisandväärtust loovat potentsiaali. Eesti atraktiivsus uutele

²⁰ VKEde arengusuundumused, PRAXIS, 2012

välisinvestoritele või reinvesteeringutele Põhja-Euroopa kontekstis on marginaalne. 2010. aastal tehtud investeeringute põhjal panustas Eesti kõigest 4%-ga (27 investeeringut) regiooni koguinvesteeringutesse²¹;

- kvalifitseeritud tööjõu pakkumine: OSKA üldraporti alusel²² kasvab tulevikus kõrgharidusega spetsialistide ja kutseharidusega oskustööliste osakaal. Aastaks 2025 kasvab enim vajadus töötajate järele tarkvaraarenduses, telekommunikatsioonis, puidutööstuses, haldus- ja abitegevuste alal ning seoses rahvastiku vananemisega tervishoius ja sotsiaalhoolekandes. Haldus- ja abitegevustes suureneb töökohtade arv, sest kasvab sisseostetavate tugiteenuste osakaal. Töökohtade arvu languse osas tuuakse esile avalikku haldust, haridust, jaekaubandust, põllumajandust ning veondust ja laondust. Eelkõige mõjutavad langustrendi tehnoloogia suurem kasutusele võtmine ning rahvastiku vananemine, mistõttu jääb vähemaks nii noori kui maksumaksjaid. Ettevõtjate hinnangul on tootmise ja T&A tegevuse riigist väljaviimise peamiseks põhjusteks kulutaseme tõus ja kvalifitseeritud tööjõu nappus. Kvalifitseeritud tööjõu ebapiisavat kättesaadavust peetakse jätkuvalt tööturu suurimaks nõrkuseks²³;
- riigi ressursside parem kasutamine innovatsiooni soodustamiseks: 2016. aastal moodustas riigihangete rahaline maht SKP-st ca 10% ja riigieelarve kuludest 24,5%²⁴. Suurem osa ettevõtjaid ei näe riigihankeid innovatsiooni toetavatena ning riigihanke menetluspraktika ei avalda mõju innovatsioonitegevusele²⁵;
- ettevõtjasõbraliku tegevuskeskkonna arendamine: Eesti lihtne ja ettevõtjaid vähekoormav ettevõtluskeskkond peab looma unikaalse konkurentsieelise Eestis tegutsevatele ettevõtjatele. Andmete esitamise lihtsuse ja mugavuse osas on mitmeid parandusvõimalusi, oluline on luua eeldused ettevõtte digimajandamiseks (ettevõtte majandamise ja haldamise efektiivistamine läbi ühiste andmestandardite loomise ettevõtete ja valitsuste ning ettevõtete omavahelise andmevahetuse automatiseerimiseks ning andmete jagamise hõlbustamiseks (reaalajamajandus);
- maksukeskkonna konkurentsivõime: Eesti vajab rahvusvahelises konkurentsivõimeliseks ajaga kaasaskäivat ja ettevõtjasõbralikku maksusüsteemi, mis soodustab hõive ja lisandväärtuse kasvatamist;
- Eesti rahvusvahelise kuvandi arendamine: Eesti on nii ekspordi päritolumaa, investeeringute sihtriigi kui ka ettevõtete tegutsemiskohana maailmas pigem tundmatu. Siinsete ettevõtete ja majanduse kasvupotentsiaali avamiseks on vajalik Eesti teadvustamine rahvusvahelises plaanis põneva start-up-riigi, usaldusväärse eksportija ning paindliku tegevuskeskkonnana;
- tarbijate majandushuve arvestav ning vastutustundlikult tegutsevaid ettevõtjaid toetav õigusraamistik: Tugev tarbijakaitse reeglistik parandab ettevõtluskeskkonda ja suurendab riigi konkurentsivõimet. Ettevõtluskeskkonna monitoorimine ja analüüs ning tulemuste alusel

²¹ Investment Review 2010. Investment in the Global Economy and Sweden 2010

²² Eesti tööturg täna ja homme, <http://oska.kutsekoda.ee/tulevikutrendid/eesti-tooturg-tana-ja-homme/>

²³ Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime, 2017, <https://www.eas.ee/wp-content/uploads/2018/04/Konkurentsiv%c3%b5ime-2017-aastaraamat.pdf>

²⁴ Riigihankemaastiku kokkuvõte 2016, Rahandusministeerium, <https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/riigihangete-poliitika/kasulik-teave/riigihankemaastiku-kokkuvõtte>

²⁵ Innovatsioon ja riigihanked Eestis, https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/TOF/TOF_noorteadlased/veiko_lember_innovatsioon_ja_riigihanked_kokkuvote_final.pdf

seisukohtade kujundamine peab tagama selle, et kujundatavad õigusnormid arvestavad ettevõtjate ja tarbijate huve tasakaalustatult ja proportsionaalselt. Kuigi tarbijate teadlikkus oma õigustest kasvab (2017. aastal suutis 47% küsitletutest leida õige vastuse esitatud väidete hulgast²⁶), aitab tarbijate ja ettevõtjate teadlikkuse tõstmine vastastikuste õiguste ja kohustuste osas kaasa usaldusväarsuse tõusule turu suhtes;

- tarbijatele kohtuväliste vaidluste lahendamise teenuse täiustamine: Oluline on ka tarbijatele ja ettevõtjatele omavaheliste probleemide korral lihtsama ja tõhusama ligipääsu võimaldamine õigusemõistmisele, mille parimaks võimaluseks on tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise võimaluste juurde loomine ja edendamine. 2017. aasta EL tarbijatingimuste tulemustabeli kohaselt usaldab ainult 28,6% Eesti tarbijatest hüvitise saamise võimalusi, mis on üks EL madalamaid näitajaid²⁷, kuid sealjuures peetakse kohtuväliseid vaidluste lahendamise mudeleid tõhusamaks kui kohut (vastavalt 37,9% ja 19,4%);
- tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise rahastamine: Tarbijavaidluste komisjonis on nii vaidluste arv kui ka nende keerukus ja mahukus aasta-aastalt suurenenud (2016. aastal 2 816 avaldust, 2017. aastal 3300 avaldust), ettevõtjad on küll üldjoontes teadlikud vaidluste kohtuvälise lahendamise võimalustest, kuid samas ei näita nad üles huvi neid seal lahendada. Seetõttu on Eestil teiste liikmesriikide eeskujul samuti otstarbekas kaaluda üleminekut osalisele ettevõtjapõhisele rahastamismudelile, et soodustada ettevõtjaid tarbijate kaebustega tegelema ja neid lahendama ilma kolmandat osapoolt kaasamata;
- ettevõtluseks atraktiivse turukeskkonna kujundamine: soodsa turukliima tagamiseks peab turul olema tasakaal ning usaldus, kus tarbijad soovivad ja julgevad astuda tehingusse ning ettevõtjad soovivad tegutseda, pakkudes võrdses konkurentsivõimelisi tooteid ja teenuseid. Kuna tehingute hulk e-kaubanduses on pidevas kasvus, siis on tarbijate kindlustunde tagamiseks vajalik aktiivse järelevalve ja tunnustatud turegulaatori olemasolu, mis tagab tehingute stabiilsuse, suurendab ettevõtjate huvi turul laiahaardelisemalt tegutseda ning kasvatab oluliselt ka Eesti turu atraktiivsust;
- uued ärimudelid: tehnoloogia kiire areng ja tarbimiskäitumise muutused on toonud jagamismajanduse kiire kasvu ja vajaduse Eesti ettevõtlus- ja õiguskeskkonna paremaks kohandamiseks uutele ärimudelitele;
- uued töövormid: jagamismajanduses hõivatute määr Eestis võrdluses kogu tööhõivega on EL-is kõrgeim: 0,74% (ELi keskmine 0,15)²⁸. Oleme esikohal platvormide arvult miljoni inimese kohta: 22 platvormi miljoni inimese kohta (ELi keskmine: 4,62)²⁹. Sektori kasvupotentsiaaliks aastaks 2020 hindame vähemalt 30% sõltuvalt riigi sekkumise viisist (eelkõige finantsteenused, transport ja majutus);
- keskpärane e-kaubandus: Eesti on e-kaubanduses ELi keskmisel tasemel, nii pakkumises kui tarbimises, mis viitab keskpärase konkurentsivõimega majandusele. Meie arenenud e-riigis on rahvusvaheline e-kaubandus alles lapsekingades – e-eksport (sh e-kaubandus) on Eesti

²⁶ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/consumer-conditions-scoreboard-2017-edition_en.pdf

²⁷ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/consumer-conditions-scoreboard-2017-edition_en.pdf

²⁸ Study to Monitor the Economic Development of the Collaborative Economy at sector level in the 28 EU Member States, 2018, lk 9 ja 40, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0cc9aab6-7501-11e8-9483-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>

²⁹ Samas, lk 38

ettevõtjatele suhteliselt uus valdkond ja teadlikkus, kuidas e-eksporti edukalt teha, on veel üsna madal. ELis annab e-kaubandus ca 3,1% Euroopa SKP-st (2,5% 2015.a), Eestis panustas e-kaubandus 2017.a SKP-sse 1% (0,75% 2015.a);

- ettevõtjate ja kodanike usaldus EL siseturu vastu: usalduse tagamine EL siseturu puudutavates küsimustes läbi info kättesaadavaks tegemise ning turuosaliste EL õiguste kaitse, sh tehniliste normide alase teabe kättesaadavuse tagamine ettevõtjatele ja füüsiliste takistuste alase teabe kättesaadavuse tagamine kaubavedajatele;
- majandustegevuse registri pidamine: teatamis- ja loakohustusega tegevusaladel tegutsevate ettevõtjate ja nende majandustegevuse üle arvestuse pidamine ning järelevalve teostamine olukorras, kus valdkondlikud seadused kohustavad ettevõtjaid taotlema pädevalt asutuselt tegevusluba ning esitama majandustegevusteateid registripidajale. Seaduse kohaselt tuleb elektroonilised taotlusvormid isikutele avalikult kättesaadavaks teha;
- majandustegevusele esitatud nõuete lihtsustamine: Eestis on 2018.a. seisuga seadustega kehtestatud 230 tegevusluba ja majandustegevusteateid³⁰ alustavale ettevõtjale turule ligipääsu eeldusena ning 99 reguleeritud kutseala³¹. Mitmed seatud nõuded on liialt keerukad ja koormavad, mistõttu on oluline uute ettevõtete turule tulekuks ja uute ärimudelite kasutuselevõtuks erinõudeid ajakohastada ja lihtsustada;
- ettevõtjate halduskoormus: halduskoormus tekib ühelt poolt eri valdkonnapoliitikate kujundamise käigus, mistõttu tuleb halduskoormuse vähenemise saavutamiseks sellega tegeleda kõigi valdkondade poliitikakujundajatel. Sisulised lahendused, mil viisil vähendada halduskoormust ja suurendada õigusselgust, peavad tulema valdkonnapoliitikatest.³² Teisalt tekib halduskoormus ettevõtete majandusarvestuse ja aruandluse kohustuste tõttu. Reaalajamajandus toetab äritegevuse tõhustamist läbi andmete liikumise digitaalses, struktureeritud ja standardiseeritud vormis vähendades halduskoormust.

Programmi tegevuse mõõdikud

Tabel 8. Turuosalistele tegutsemiseks soodsa ja usaldusväärse keskkonna tagamine

Mõõdik, sh allikas	Algtase (2018)	Sihttase 1 (2020)	Sihttase 2 (2021)	Sihttase 3 (2022)	Sihttase 4 (2023)
Eesti positsiooni säilitamine EL jaekaubanduse piirangute indeksis Allikas: Retail Restrictiveness Indicator	#1	#1	#1	#1	#1
OECD Eesti teenuskaubanduse piirangute	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah

³⁰ Teatud tegevusaladel peab ettevõtja enne majandustegevuse alustamist omama tegevusluba või esitama majandustegevusteate.

³¹ Reguleeritud kutseala on kutse- või ametialane tegevus, millel töötamine või kutsenimetuse kasutamine eeldab seaduse alusel määratud kutsekvalifikatsiooni.

³² Bürokratia vähendamise rakkerühma aruanne Vabariigi Valitsusele, 2018, lk 12

indeks on sektorite lõikes paranenud (STRI) Allikas: Allikas: OECD STRI: oe.cd/stri					
Ettevõtjate osakaal, kes on müügiks kasutanud e-kaubandust (%) Allikas: Statistikaamet	18,7 (2016)	20,0	22,0	24,0	26,0
Ettevõtjate osakaal, kes on ostuks kasutanud e-kaubandust (%) Allikas: Statistikaamet	25,3 (2016)	26,0	28,0	30,0	32,0
Isikute osakaal, kes on kasutanud e-kaubandust (%) Allikas: Statistikaamet	61,3	63,0	66,0	68,0	70,0
Isikute osakaal, kes on kasutanud piiriülest e-kaubandust (ostud teistest EL riikidest) (%) Allikas: Statistikaamet	46,9	50,0	52,0	54,0	56,0
Isikute osakaal, kes on kasutanud piiriülest e-kaubandust (ostud teistest riikidest, v.a EL) (%) Allikas: Statistikaamet	45,5	50,0	52,0	54,0	56,0
Tarbijate rahulolu turutingimustega, rahuloluindeks EL tarbijatingimuste tulemustabelis on üle EL keskmise (jah/ei) Allikas: Consumer Scoreboard	EL: 65%	Jah	Jah	Jah	Jah

Programmi tegevust toetavad teenused

MKM, majandusarengu osakond:

1. Kapitali kättesaadavust soodustav ja kapitalituru tõrkeid leevendav poliitikakujundus

Teenus hõlmab riskikapitali turu ja äriinglite võrgustiku arengu soodustamist ja kapitali vahendust ja investeringuid soodustava keskkonna arendamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise ja riikliku sekkumisloogika koostamise.

2. Kapitali kättesaadavust soodustav riiklik tugi Kredexi kaudu

Teenuse alla on koondunud kapitaliturgu elavdavad riskikapitali-instrumendid Kredex'is nagu Balti Innovatsioonifond ja EstFund.

3. Välisinvesteeringute kaasamist soodustav poliitikakujundus

Teenus hõlmab arendusmahukate välisinvesteeringute mahu suurendamisele kaasa aitamist ning Eesti kui paindliku ja ettevõtjasõbraliku majanduskeskkonna tutvustamist maailmas läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise ja riikliku sekkumisloogika koostamise.

4. Välisinvesteeringute kaasamise toetamine EASi kaudu

Teenuse alla on koondunud tagastamatute toetuste skeemid nagu suurinvestori toetus ja teenused nagu e-residentsuse programm, e-Estonia showroom pakkumist EASis.

5. Kvalifitseeritud tööjõudu tagav poliitikakujundus

Teenus hõlmab tõhusa talendipoliitika väljaarendamist ja paindlike töövormide leviku soodustamist ning haridussüsteemi parandamist vastavalt ettevõtete vajadustele läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise ja riiklike toetustega sekkumisloogika koostamise.

6. Kvalifitseeritud tööjõudu kättesaadavust soodustav tugi EASi kaudu

Teenuse alla on koondunud tagastamatute toetuste skeemid nagu värbamistoetus EASis.

7. Majanduse kasvuvaldkondi edendav poliitikakujundus

Teenus hõlmab majanduse kasvuvaldkondi edendava poliitikakujunduse eestvedamist koos Haridus- ja Teadusministeeriumiga läbi kasvuvaldkondade seire korraldamise, valdkondade analüüsi korraldamise, partnerite ja sihtrühma kaasamist ja riiklike toetustega sekkumisloogika monitoorimise.

MKM, siseturuosakond:

8. Tarbijate majandushuvide kaitseks kohase õigusraamistiku kujundamine

Teenus hõlmab tarbijate majandushuvide kaitset läbi õigusliku regulatsiooni (läbi tarbijakaitseseaduse ja teisi tarbijate õigusi reguleeriva õigusraamistiku), valdkonna analüüsi, partnerite kaasamise, valdkonna strateegiliste suundade kavandamise, valdkonna arengute seiramise ja sellest tulenevalt uute poliitikaotsuste elluviimise. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine.

9. Digikaubandust soodustava majanduskeskkonna poliitikakujundus

Teenus hõlmab digimajanduse (e-kaubanduse, platvormimajandus, jagamismajandus) soodustamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonna analüüsi, partnerite kaasamise, valdkonna strateegiliste suundade kavandamise, valdkonna arengute seiramise ja sellest tulenevalt uute poliitikaotsuste elluviimise. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine. Eesmärgiks on ettevõtlus- ja õiguskeskkonna kohandamine uutele ärimudelitele ja toodetele/teenustele ja tõsta turuosaliste teadmisi võimalustest ja kehtivatest regulatsioonidest.

10. Majandustegevuseks lubade väljastamine ja teadete registreerimine

Majandustegevus registris (MTR) majandustegevuseks vajalike lubade väljastamine ja teadete registreerimine, erinõuetega majandustegevuse üle arvestuse pidamine, registrikannete ning tegevuskeeldude avalikkusele kättesaadavaks tegemine, järelevalve teostamine, MTR kannet omavate isikute teavitamise seadustest tulenevatest nõuetest ja ettekirjutustest. Eesmärk on võimaldada teatamis- ja loakohustusega tegevusaladel tegutsevate ettevõtjate ja nende majandustegevuse üle arvestuse pidamist ning järelevalve teostamist.

11. Turuosaliste sisuturualaste kaebuste ja päringute menetlemine ning abistamine läbi siseturu kontaktpunktide

Ettevõtjate ja tarbijate nõustamine ja abistamine siseturгу puudutavates küsimustes läbi toote kontaktpunkti EL määruse 764/2008 alusel ning kaubavedajate teavitamist EL määruse 2679/98 alusel. SOLVITi kaudu saavad ELi kodanikud ja ettevõtjad lahendada kohtuväliselt probleeme, mis tekivad, kui teise liikmesriigi ametiasutus ei kohalda ELi siseturu õigusakte õigesti. EL siseturu infosüsteemi (IMI) kaudu esitatava infovahetuse toimimise tagamine.

12. Ettevõtlusega seotud halduskoormuse vähendamine

Teenus hõlmab riigi ja ettevõtja suhtluse lihtsustamist ja reaalamajanduse arendamist, halduskoormuse ja bürokraatia vähendamist sh Ühtse digivärava määruse rakendamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonna analüüsi, partnerite kaasamise, valdkonna strateegiliste suundade kavandamise, valdkonna arengute seiramise ja sellest tulenevalt uute poliitikaotsuste elluviimise. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine. Eesmärgiks on, et info ja teenused on kättesaadavad riigisisiselt ja ELi üleselt ühest kohast ja rakendatakse andmete ühekordse esitamise põhimõtet.

TTJA³³

13. Tarbimiskeskonna järelevalve

Riikliku järelevalve teostamine tarbijakaitse valdkonda reguleerivatest õigusaktidest tulenevate nõuete täitmise üle ja vajadusel riikliku sunni rakendamine. Selleks saab läbi viia järelevalvemenetluse, selgitustaotluse menetluse, teabenõude menetluse, vääртеomenetluse, kohtumenetluse. Eesmärgiks on tagada siseturu tõhus toimimine, turuosaliste majandushuvide kaitse ning poolte usaldus ja kindlus tarbimiskeskonna toimimises.

14. Tarbijavaidluste lahendamine

Tarbija tarbijalepingust tulenevate õiguslike vaidluste lahendamine kauplejaga, kui tarbija ei ole rahul kaupleja poolt pakutud eelnevalt kaebusele antud vastuse või lahendusega. Tarbijavaidluse algatab tarbija avalduse alusel ja otsuse teeb sõltumatu tarbijavaidluste komisjon oma otsusega. Komisjoni või komisjoni esimehe otsuse täitmine on soovituslik. Eesmärgiks on tagada turul tekkivate tarbijavaidluste kiire ja asjakohane lahendamine.

15. Nõustamine tarbijakaitsealastes küsimustes

Nõustamisteenuse pakkumine järgnevatel infokanalites: infotelefon, füüsiline teenindus, kirjalik nõustamine, e-teenused (infokraanid, tarbijaabimees, koduleht). Eesmärgiks on tagada kiire

³³ Teenused 1-4 panustavad muuhulgas programmi tegevusse „Konkurentsivõimelise turismikeskkonna kujundamine“ (vt lk 30).

tarbijakaitsealasele infole ligipääs ning kõrge teadlike tarbijate hulk, kes langetavad läbimõeldud otsuseid.

16. Piiriüleste tarbijavaidluste lahendamine

Tarbijate juriidiline nõustamine piiriülesest lepingust tõusetunud vaidluse lahendamise võimalustest. Samuti viiakse läbi menetlus tarbija nõude osas, mis on tekkinud teises EL liikmesriigis registreeritud kauplejaga sõlmitud tarbijalepingust, kui tarbija ja kaupleja ei jõua osapooli rahuldava lahenduseni. Vajadusel vahendatakse piiriülene tarbijavaidlus lahendamiseks kohtuvälisele pädevale asutusele kaupleja asukohariigis. Eesmärgiks on ELi tarbijate kindlustunde tagamine piiriüleste ostude sooritamisel ja teenuste tarbimisel.

17. Tarbimiskeskonna teavitustegevus

Teenuse sisuks on tarbijate, kauplejate ja üldise avalikkuse harimine ning informeerimine tarbimiskeskonda puudutavatest muudatustest ja mõlema turu osapoolle õigustest ja kohustustest, samuti panustamine tarbijahariduse edendamisesse. Eesmärgiks on tagada informeeritud ja teadlikud tarbijad ning ettevõtjad tarbimiskeskonnas. Tulemusena turul tegutsevad kauplejad ja tarbijad tunnevad oma õigusi ja kohustusi ning käituvad nende kohaselt, kujundades ausa ja hästi toimiva tarbimiskeskonna.

1.5. Tegevus 2. Kaalutletud ja läbipaistev turu vajadustest lähtuv nõuete kehtestamine, toodete ja teenuste ohutuse ja nõuetele vastavuse tagamine

Tegevuse eesmärk ehk oodatav tulemus: Turul on ohutud ja nõuetele vastavad tooted ja teenused

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada: TTJA, MTÜ Eesti Standardikeskus, SA Eesti Akrediteerimiskeskus ja AS Metrosert.

Peamised väljakutsed, mida tegevuse all adresseeritakse:

- toodete ja teenuste osas nende ohutuse ja nõuetele vastavuse tagamine: oluline on toodete ja teenuste (sh seadmed, lõhkematerjal, kemikaalidega käitlemisega seotud ohtlikud ettevõtted) osas läbi viia riskide hindamisest lähtuv nõuete analüüs ja vajadusel ettepanekute tegemine vajaliku ohutuse taseme tagamiseks;
- järelevalve tõhustamine kooskõlas ettevõtlus- ja tarbimiskeskonna arengutega: tulenevalt tehnoloogiate arengust ja toodete/teenuste pakkumismudelite keerukamaks muutumisest, tuleb sekkumise võimaldamiseks jätkuvalt leida parimad tõhusad koostöövormid ning andmevahetusplatvormid. Piiratud ressursside tingimustes tuleb kriitiliselt üle vaadata riikliku järelevalve teenused, protsessid ja ametite vaheline tööjaotus. Oluline on tururegulatsiooni selgus, mille tagaksid kompetentsikeskustena toimivad järelevalveasutused;
- ebaproportsionaalsete nõuete kehtestamise takistamine: piiriülese toodete pakkumise ja teenuse osutamise võimaldamiseks tuleb pidevalt tõsta erinevate poliitikate väljatöötamises osalejate teadlikkust, et ennetada ja vähendada põhjendamatuid nõudeid. Kui nõuete kehtestamine on avalikku huvi (nt keskkonnakaitse, avalik julgeolek, rahva tervis jm kaalutlused) silmas pidades siiski mõõdapääsmatu, on kohustus sellistest meetmetest teavitada EL Komisjoni ja kolmandaid riike EL õiguse ja WTO lepingu alusel;

- ettevõtjatele ja järelevalveasutustele asjakohase keskkonna pakkumine toodete ja teenuste kvaliteedi hindamiseks: kvaliteedi infrastruktuur on tarbijatele ohutute ja usaldusväärsete toodete ning teenuste tagamise süsteem. See hõlmab akrediteerimist, sertifitseerimist ehk vastavushindamist, metroloogiat, standardimist ning turujärelevat ja aitab kaasa kaupade vabale liikumisele vähendades võimalikest tehnilistest kaubandustõketest tulenevaid takistusi. Oluline on erinevate standardimise osapoolte (ettevõtjad, riigiasutused, õppe- ja teadusasutused ning tarbijad) standardialase teadlikkuse jätkuv tõstmine, mis tekitaks suuremat huvi ka standardimisprotsessis osalemise ja protsessi jälgimise vastu;
- toodete nõuetele vastavuse katsetamiseks ja sertifitseerimiseks on Eestis piiratud võimalused: Usaldusväärsete mõõtmiste tagamiseks on vajalik välja arendada vajaminev riigi- ja tugietalonide baas lähtudes ettevõtjate vajadustest ning tagada juba olemasolevate riigietalonide nõuetekohane säilitamine ja rahvusvaheline tunnustamine. Esmatähtis on välja arendada või olemasolevate etalonide mõõtevõimet parendada nendes mõõtevaldkondades, mis on aluseks teistes valdkondades tehtavate mõõtmistele. Jätkata teadlikkuse tõstmist ja ettevõtlustoetuste suurendamist ettevõtete suutlikkuse kasvatamiseks vajalike testimiste tellimiseks, sh väljastpoolt Eestit.

Programmi tegevuse mõõdikud

Tabel 9. Kaalutletud ja läbipaistev turu vajadustest lähtuv nõuete kehtestamine, toodete ja teenuste ohutuse ja nõuetele vastavuse tagamine

Mõõdik, sh allikas	Algtase (2018)	Sihttase 1 (2020)	Sihttase 2 (2021)	Sihttase 3 (2022)	Sihttase 4 (2023)
Tarbijate ja ettevõtjate usaldus toodete ohutuse osas on üle EL keskmise (jah/ei) Allikas: Consumer Conditions Scoreboard	EL: 77%	Jah	Jah	Jah	Jah
Ettevõtjate hinnang järelevalveasutuste tooteohutusalase reeglistiku rakendamisele on üle EL keskmise (jah/ei) Allikas: Consumer Conditions Scoreboard	EL: 62%	Jah	Jah	Jah	Jah

Programmi tegevust toetavad teenused

MKM, siseturuosakond:

1. Toodete ja teenuste ohutuse tagamise ja nõuetele vastavuse poliitika kujundamine ja rakendamise korraldamine

Teenuse hõlmab toodete ja teenuste ohutuse tagamise ja nõuetele vastavuse saavutamist ning toimiva turujärelevalvesüsteemi tagamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonna analüüsi, partnerite

kaasamise, valdkonna strateegiliste suundade kavandamise, valdkonna arengute seiramise ja sellest tulenevalt uute poliitikaotsuste elluviimise. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELidu erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine.

2. Teenuste ja toodete nõuetest teavitamine eproportsionaalsete piirangute kehtestamise takistamiseks

Teenus hõlmab teenuse osutajatele kehtestatavaid nõudeid ja toodetele tehnilisi norme sisaldavate eelnõude analüüsi õigusloomeprotsessis koos asjakohase nõustamisega ning teiste liikmesriikide poolt esitatud teatiste edastamist huvitatud osapooltele Eestis direktiivide 2006/123 ja 2015/1535 alusel. Kui Eestis ettevalmistamisel olev eelnõu sisaldab tehnilist normi tootele või piirangut teenuse osutamisele, tuleb sellest teavitada Euroopa Komisjoni ja teisi liikmesriike, et nad saaksid anda oma hinnangu nõude põhjendatusele. Kui eelnõus sisalduv tehniline norm mõjutab märkimisväärselt rahvusvahelist kaubandust, siis tuleb teavitada WTO kaudu ka kolmandaid riike.

3. Kvaliteedi infrastruktuuri tagamiseks poliitika kujundamine ja elluviimise rakendamine

Teenus hõlmab standardimise, akrediteerimise, vastavushindamise ja metroloogia (sh võimaluste loomine riigi- ja tugietalonide arendamiseks) süsteemi toimimise tagamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonna analüüsi, partnerite kaasamise, valdkonna strateegiliste suundade kavandamise ning arengute seiramise ja sellest tulenevalt poliitikaotsuste elluviimise (sh haldusülesannete täitmiseks vajalike eraldiste määramine). Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine.

TTJA

4. Tööstusohutuse järelevalve

Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet teostab riskipõhist järelevalvet elektripaigaldiste ja elektritööde, ohtlike kemikaalide käitlemise (ohtlike ja suurõnnetuse ohuga ettevõtted), küttegaasi paigaldiste, liftide ja köisteede, masinate, surveseadmete, kaevandamise, lõhketööde ja ilutulestiku, ehitiste ja ehitustegevuse, lõhkematerjali ja pürotehniliste toodete, ehitustoodete, elektri- ja elektroonikaseadmete, gaasiseadmete, masinate, küttegaasi seadmete, surveseadmete, mõõtevahendite ja mõõtmistegevuse, kinnispakkide, energiatõhususe ja energiamärgistuse nõuetele vastavuse üle.

5. Tegevus- ja kasutusõiguse andmine tööstusohutuse tagamiseks

TTJA annab tegevus- ja kasutusõiguseid ehituse, pürotehnika ja lõhketööde, ohtlike kemikaalide käitlemise valdkonnas, tõendab oma valdkonnas isikute pädevust, sh välisriikide dokumendid ja teostab antud õiguste üle järelevalvet.

MEEDE 3: Konkurentsivõimelise turismikeskkonna kujundamine

Meetme eesmärk: Eesti on rahvusvaheliselt atraktiivne turismisihtkoht, kus turismiettevõtjatel on hea tegutseda

Tabel 10. Meetme 3 mõõdikud

Mõõdik, sh allikas	Algtase (2018)	Sihttase 1 (2020)	Sihttase 2 (2021)	Sihttase 3 (2022)	Sihttase 4 (2023)

Turismiteenuste eksport	1,96	2,01	2,04	2,08	2,12
Allikas: Eesti riiklik turismiarengukava 2014–2020					
Välituristide ööbimiste arv	4,17	4,42	4,54	4,66	4,78
Allikas: Eesti riiklik turismiarengukava 2014–2020					

1.6. Tegevus: Konkurentsivõimelise turismikeskkonna kujundamine

Programmi tegevuse oodatav tulemus: Eesti kui reisisiht on ligipääsetav ja tuntud ning Eestis toimuvad sündmused, Eesti turismitooted ja -teenused on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised, Eesti on tuntud konverentsimaana

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada EAS ja TTJA.

Peamised väljakutsed, mida tegevuse all adresseeritakse:

- Eesti vähene tuntus turismisihtkohana nii Euroopa prioriteetsetel sihtturgudel kui kasvava potentsiaaliga kaugturgudel (eelkõige Aasia) ja suur sõltuvus lähiturgude lühireisidest: Eesti turismisektor on suures osas sõltuv välisnõudlusest³⁴; välituristidest valdava osa moodustavad lähiriikide lühiajalisi reise tegevad külastajad (2 ööpäeva) ning 65% reisieenuste ekspordist tuleb 4st naaberriigist. Lähiturgul on vajalik turuosa säilitada ning prioriteetsetel ja kasvavatel kaugematel turgudel seda suurendada.
- Ebapiisavad rahvusvahelised otseleenuühendused: (2018. a andmetel on Tallinnal otseühendusi 38 sihtkohaga, vrld Riia: 99; Vilnius: 48): Ekspordi, välisinvesteeringute ja turismi, sh äri- ja konverentsiturismi, arendamiseks on esmatähtis rahvusvaheliste ühenduste stabiilsus, olemasolevate lennuühenduste sageduste suurendamine ja täiendavate otseleenuühenduste loomine nii Euroopa kui kaugemat sihtkohtadega. Iga lennuühendustesse investeeritud euro toob riigile tagasi vähemalt 5-kordse tulu saabuvate reisijate kulutuste kaudu.
- Külastajatekonda arvestava, erinevatele sihtgruppidele hästi ligipääsetava siseriikliku transporditaristu ja integreeritud piletisüsteemi puudumine: rongi-, (parv)laeva- ja bussiühendused, erinevate transpordiliikide omavaheline ühendatus tagab pärast külastajate riiki saabumist nende sujuva jõudmise ka Tallinnast väljaspoole asuvasse turismisihtkohtadesse ja tagasi riigi väravatesse (lennujaamad, sadamad, rongijaamad).
- Turismivaldkonna ettevõtete üldine madal lisandväärtus ja tootlikkus³⁵: Lähiaastatel tõusevad ettevõtjate kulud (eriti tööjõu kulud), majutussektori kasumlikkus on olnud langustrendis ja probleemiks on tõusvate kuludega kasumlikuks jäämine ning investeeringute tegemine.

³⁴ Majutusettevõtetes ööbimiste arvu osas ühe elaniku kohta ületab Eesti enamikku Ida-Euroopa riike, kuid jääb alla enamikule Lääne-Euroopa riikidele (Eurostat 2016).

³⁵ Eesti on nt lisandväärtuse osakaalult majutuse müügitulus Eurostati andmeil Euroopa Liidus 23. kohal. EL riikide keskmine lisandväärtuse osakaal müügitulust on 49%. Majutusteenusele kehtestatud alandatud käibemaksumäärade mõju

- Turismivaldkonna ettevõtjate innovatsioonivalmidus ja uute tehnoloogiate kasutuselevõtt on madal: Uute ärimudelite kasutuselevõtt ja digitaalsete lahenduste rakendamine valdkonnas vajab tuge.
- Eesti e-riigi hea maine vähene ärakasutamine turismisektoris innovatiivsete, eristuvate atraktsioonide, toodete ja teenuste arendamisel.
- Riiklik turismiinfosüsteem vajab E-riigile vastavat digitaalset arenguhüpet: sh avaandmete enamat ärakasutamist kaasaegse, hästi ligipääsetava, külastaja tarbimisharjumisi ja ettevõtja vajadusi arvestava info parema kättesaadavuse tagamiseks.
- Äri- ja konverentsiturismi valdkonna kasvu takistab suure mahutavusega multifunktsionaalse konverentsikeskuse puudumine Tallinnas ning ebapiisava mahutavusega konverentsitaristu puudumine regionides: Eestile on konverentsi- ja ärituristide arvu ning siinviibimise kestvuse kasvatamine võimaluseks suurendada maksujõulisemate külastajate arvu, kellega kaasneb täiendav lisandväärtus eriala- ja ärikontaktide ning Eesti turunduse näol.³⁶
- Rahvusvaheliselt huvipakkuvate ja laialdast meediakajastust leidvate sündmuste Eestisse toomise potentsiaali suurem ärakasutamine: rahvusvahelised suursündmused, spordi- ja kultuurisündmused, ärifestivalid, mis aitavad suurendada väliskülastajate ööbimisi ja kulutusi sihtkohas, vähendada turismi sesoonsust ning millel on oluline majanduslik mõju erinevatele Eesti piirkondadele.
- Rahvusvaheliselt tunnustatud, kõrgetasemelise toiduturismi potentsiaali suurem ärakasutamine külalislahkuse sektori kvaliteedi kasvuks: Toiduturismi arendamine võimaldab tõsta Eesti toidukultuuri mainet tervikuna, kui arendada Põhjamaise, maheda, kõrgekvaliteedilise toidu- ja teeninduskultuuriga Eesti külalislahkuse sektorit, samuti kasvatada selle mainet tööandjana noorte seas.
- Majutuse, toitlustuse ja turismi valdkonna osaline tööjõupuudus: Sise- ja väliturismi jätkuv kasv tähendab turismisektoris kasvavat vajadust täiendava, kvalifitseeritud tööjõu järele.³⁷
- Vajadus kohandada turismiettevõtluse keskkond uutele ärimudelitele vastavaks: suurendada platvormide kaudu pakutavate teenuste maksulaekumiste kasvu, tagada füüsilisest isikust teenuse pakujatele sotsiaalse kaitse ning ettevõtjatele võrdne kohtlemine läbi tavamajandusele esitatud nõuete ühtlustamise jagamismajandusega ja halduskoormuse vähendamisega. Turismiettevõtetele kehtivaid nõudeid ja bürokraatiat tuleb vähendada (eelkõige majutussektoris), võttes arvesse uusi trende ja uut tüüpi majandust; luua ja arendada e-teenuseid, mis vähendavad ettevõtjate haldus- ja aruandluskoormust ja tagavad samal ajal asjakohased ja kvaliteetsed andmed poliitika kujundamiseks.

turismisektori konkurentsivõimele ja jätkusuutlikkusele (Eesti Konjukturiinstituut 2018).

³⁶ Konverentsikeskuse rajamisel lisandub Ernst & Youngi hinnangul aastas 18 000 täiendavat välituristi, mis toob ligi 13,6 miljonit eurot turismitulust aastas. Juurde luuakse kuni 1049 uut töökohta ja loota võib 5,38 miljonit eurot täiendavat maksutulust ning mõju lisandväärtusele ca 19,01 miljonit eurot aastas. (Eesti Konverentsibüroo 2018).

³⁷ Valdkonna ettevõtetes töötab ligi 28 000 töötajat (66% toitlustus, 24% majutus) ehk umbes 4% kõigist hõivatutest Eestis. 80% valdkonna ettevõtetest on kuni 9 töötajaga mikroettevõtted. Statistiliselt on piisavalt koolilõpetajaid, kuid probleemiks on ametialade madal maine, ebakorrapärane tööaeg, ebapiisav kvalifikatsioon (eelkõige keeleoskus). OSKA prognoosi kohaselt hõivatute arv lähema 10 a perspektiivis võrreldes baasperiodiga (2014–2016) kasvab tagasihoidlikult (2%). Asendus- ja kasvuvajadusest tulenevalt vajab valdkond igal aastal kokku umbes 500 uut põhikutselade töötajat, sh 110 majutuse, 360 toitlustuse ja 25 turismi alavaldkonna põhikutseladele.

- Järelevalve tõhustamine kooskõlas ettevõtlus- ja tarbimiskeskonna arengutega: tehnoloogia areng, uued ärimudelid ja üha suurem digitaliseeritus esitab väljakutse ka järelevalveasutustele uudsete järelevalvemetoodikate kasutusele võtmisel, infotehnoloogiliste vahendite kasutamisel, paremaks andmevahetuseks ja andmekogude analüüsimisel. Tõhus järelevalve on lisaks tarbijate ja keskkonna kaitsmisele vajalik ka ausa konkurentsikeskkonna tagamiseks, et motiveerida ettevõtjaid turul tegutsema. Vaja on arendada TTJA järelevalveteenust, sh parandada riskianalüüsi suutlikkust ja täiendada IKT-lahendusi.

Programmi tegevuse mõõdikud

Tabel 11. Konkurentsivõimelise turismikeskkonna kujundamine

Mõõdik, sh allikas	Algtase (2012)	Sihttase 1 (2020)	Sihttase 2 (2021)	Sihttase 3 (2022)	Sihttase 4 (2023)
Eesti koht parima mainega riikide seas on FutureBrand poolt koostatavas Country brand tourism index'is tõusnud (25. kohale 2020. aastaks) Allikas: FutureBrand uuring	36	25	25	25	25
Ööbimiste arv prioriteetsetelt sihtturgudelt on kasvanud (3 987 000 ööbimiseni 2020. aastaks) Allikas: Statistikaamet	3 026 758	3 987 000	3 987 000	3 987 000	3 987 000
Siseturistide ööbimiste arv majutuskohdades on kasvanud (2,1 miljoni ööbimiseni 2020. aastaks) Allikas: Statistikaamet	1,72 mln	2,1 mln	2,1 mln	2,1 mln	2,1 mln

Programmi tegevust toetavad teenused

MKM, majandusarengu osakond:

1. Turismipoliitika kujundamine

Teenus hõlmab turismipoliitika kujundamist läbi valdkonna strateegiliste suundade ja toetusmeetmete kavandamise, valdkonna analüüsi, rahvusvahelise koostöö, partnerite kaasamise, valdkonna arengute seiramise ja sellest tulenevalt uute otsuste elluviimise ja ettepanekute tegemise õigusliku regulatsiooni muutmiseks.

2. Turisminõudlust suurendavate ning turismitoodete ja teenuste konkurentsivõimet tõstvate tegevuste toetamine EASi kaudu

Teenus hõlmab EASi kui peamise turismipoliitika elluviija omategevusi turismiarengukava rakendamisel ning EAS poolt rakendatavate tagastamatute toetuste skeeme. Strateegilisteks

tegevussuundadeks on Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamine, turismiinfo juhtimine, turismitoodete arenduse juhtimine, turismi arenguvõimaluste seire, rahvusvaheliselt huvipakkuvate turismiattraksioonide arendamine, rahvusvaheliste sündmuste toetamine ja piirkondlike turismitoodete arendamine.

MKM, siseturuosakond:

3. Turismiettevõtluse keskkonna kujundamine

Teenus hõlmab turismiettevõtluse keskkonna kujundamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonna analüüsi, partnerite kaasamise, valdkonna strateegiliste suundade kavandamise, valdkonna arengute seiramise ja sellest tulenevalt uute otsuste elluviimise või õigusliku regulatsiooni muutmise. Teenus hõlmab ühtlasi Eesti esindamist ja seisukohtade kaitsmist ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemise. Eesmärgiks on tagada, et ettevõtluskeskkond soodustaks turismiettevõtlust ja aitaks kaasa ettevõtete konkurentsivõime suurenemisele, arvestab trende ja uut tüüpi majandust, on turuosaliste suhtes vähekoormav ning tagab ka tarbijate majandushuvide kaitse.

TTJA

4. Tarbimiskeskonna järelevalve, nõustamine, teavitustegevus ja piiriülene tarbijavaidluste lahendamine

Teenus hõlmab turismiettevõtjate tegevuse osas järelevalve teostamist, sh riskipõhine järelevalve reisiettevõtjate tegevuse üle, turuosaliste nõustamist, koolitamist ja teadlikkuse suurendamist kehtivatest nõuetest. Teenus hõlmab ka piiriülest tarbijavaidluste lahendamist, sh TTJA tegutsemist pakettreisidirektiivi EL 2015/2302 kontaktpunktina ning sellega seoses halduskoostöö tegemist teiste LRide järelevalveasutustega. Eesmärk on tagada reisijate majandushuvide kaitse, aga samuti ka turuosaliste usaldus turul ja võrdne konkurents. Järelevalve on proportsionaalne turul pakutavate teenuste olemusest tuleneva riskiga.